

Asia: LVM/1354/01/2019

Valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma vuosille 2021–2032 – Suunnitelmaluonnos ja vaikutusten arviointi

Suunnitelmaluonnos

Mitkä ovat tärkeimmät toimenpiteet suunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi?

-

Onko toimenpiteiden rahoitus kokonaisuutena oikein suunnattu taloudellisen raamin sisällä?

- Liikenneverkko ja solmukohtat
- Henkilö- ja tavaraliikenteen palvelut
- Liikennejärjestelmän tukitoimet
- Muut toimenpiteet

-

Sisältääkö vuoteen 2050 ulottuva visio liikennejärjestelmän kehittämiseksi oikeat asiat?

-

Viekö toimenpideohjelma kokonaisuutena kehitystä vision suuntaan?

-

Vaikutusten arviointi

Onko vaikutusten arviointia täydennettävä viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain näkökulmasta?

-

Antaako vaikutusten arviointi riittävän hyvän kuvan suunnitelman vaikutuksista?

Tämä lausunto ympäristöselostuksesta on valmisteltu Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen Y-vastuualueella. ELY-keskusten L-vastuualueet laativat suunnitelmaluonnoksesta yhteisen lausunnon.

Kyse on ensimmäisestä laadittavasta valtakunnallisesta liikennejärjestelmä-suunnitelmasta ja sen ympäristövaikutusten arvioinnista. ELY-keskus näkee tervetulleeksi koko maata koskevan suunnitelman laatimisen; se ohjaa par-haassa tapauksessa aluetason suunnitelmien laadintaa. Samalla on hyvä synkronoida työhön muu käynnissä oleva fossiilittomaan liikenteeseen ja liikenteen verotukseen ilmastotavoitteiden näkökulmasta tehtävä työ.

Asiakirjoissa tuodaan riittävän selkeästi esille valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman luonne ja sisältö. Suunnitelmaa ja vaikutusten arviointia tuetaan diasarjalla. Vaikutuksia on arvioitu asiantuntija-arvioina, mutta ei tarkemmin analysoida, miten vaikutusten arviointi on organisoitu. Vaikutusten arvioinnin työstämistä olisi voitu avata enemmän ympäristöselostuksessa. Vaikutusten arviointi näyttää sinänsä suunnitellun hyvin ja vuorovaikutukseen on panostettu.

Kyse on laaja-alaisesta suunnitelmasta. Ympäristöselostuksessa suunnitelman sisältö on kerrottu pääpiirteissään. Suunnitelmaa ja ympäristöarviointia on työstetty samanaikaisesti, jolloin arvioinnilla on voitu vaikuttaa suunnitelman sisältöön, mikä on hyvä asia. Suunnitelman ja vaikutusten arvioinnin tavoitteet on tuotu esiin ja ne konkretisoidaan riittävällä tavalla. Ympäristönäkökohtien käyttö voimavarana on huomioitu.

Vaikutusten arvioinnin vaihtoehtoasetelma perustuu vertailuvaihtoehdon (jo päätetyt hankkeet ja rahoituspäätökset) ja laadittavana olevan valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman vertailuun. Jälkimmäinen sisältää suunnitelma-luonnokseen valittavat toimenpiteet. Suunnitelmassa määrärahoja ei kohdenneta hankkeisiin, vaan investointien rahoituksesta päätetään vuosittain talousarviossa. Tuodaan esiin, että aikanaan päätökset voivat olla erilaisia kuin valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman ehdotukset. Ympäristönäkökohtien huomioon ottaminen jää siten keskeisesti sen varaan, että valintaa tehdään jatkosuunnittelussa. On tärkeää varmistaa, että energiakysymykset ja vähähiili-syyttä edistävät toimenpiteet todella otetaan huomioon sisällytettäessä toimenpiteitä suunnitelmaan ja päätettäessä rahoitettavista hankkeista. Arvioinnissa tarkastellaan haittojen lieventämismahdollisuuksia ja analysoidaan riskejä arvioinnin toteutumiselle.

Liikenteen ilmastovaikutukset ja niiden arviointi on tunnistettu tärkeäksi.

Liikennejärjestelmäsuunnitelman tausta-aineistossa (Traficom 11/2019) tuodaan hyvin esiin ilmastomuutoksen haasteet. Liikennejärjestelmän suunnittelussa tehdyillä valinnoilla on vaikutuksensa liikenteen kasvihuonekaasupäästöihin; valinnoilla on mahdollista painottaa päästöjen vähentämistä, mikä arvioinnista ilme-nee hyvin. Tausta-asiakirjassa todetaan, "jos keskitytään edelleen parantamaan liikenneyhteyksien nopeutta, saavutettavuutta ja suorituskykyä, riskinä on, että myös päästöjä tuottava suorite ja liikennemäärät lisääntyvät". ELY-keskus katsoo, että ilmastomuutos on tärkeä toimintaympäristön muutos huomioon otettavaksi.

Hallitusohjelman mukaan liikenteen päästövähennystavoitteiden tulee vastata Suomen hiilineutraalisuustavoitteeseen vuoteen 2035 mennessä vuoden 2005 tasosta, mikä on askel kohti hiiletöntä liikennettä. Suomessa liikenne muodostaa viidenneksen kaikista kasvihuonekaasupäästöistä ja tieliikenteen osuus tästä on yli 90 %. Ympäristöselostuksessa tuodaan esiin, että suunnitelman toimenpiteet parantavat mahdollisuuksia valita kestävämpiä liikkumismuotoja erityisesti kaupunkiseuduilla jalankulkuun, pyöräilyyn, joukkoliikenteeseen ja matkaketjuihin kohdistuvien panostusten sekä raideinvestointien myötä. Tuodaan kuitenkin esiin, että vaikutus kasvihuonekaasupäästöihin on vähäinen suhteessa vertailuvaihtoehtoon.

Suunnitelmaluonnoksessa ja ympäristöselostuksessa vähähiilisuuden merkitys on tunnistettu. Pyrkimyksenä on kestävien kulkumuotojen osuuden kasvattaminen ja liikenteen kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen. ELY-keskus pitää päästövähennystavoitetta tärkeänä, mutta samalla voidaan todeta haasteet suuriksi. Kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöt eivät ole merkittävästi vähentyneet vuoden 1990 tasosta. Tuodaan esiin, että vuodesta 2008 alkaen päästöt ovat pienentyneet, mutta ne eivät vähene nykytoimilla tavoitteiden mukaisesti.

Vähähiilisyyteen pyrkiminen on suunnitelmassa ja ympäristöselostuksessa läpi-leikkaava tavoite. Etenkin kaupungeissa on mahdollista edelleen kehittää ja lisätä lihasvoimalla kulkemisen osuutta (pyöräily ja sähköpyöräily), mikä heijastuisi myös yhteiskunnallisesti paranevana taloudellisena ja terveydellisenä hyötynä. Samalla kaupunkisuunnittelu saisi ihmislähtöisen näkökulman. Samaan suuntaan vaikuttaa joukkoliikenteen edelleen edistäminen. Näitä näkökohtia arvioidaan.

Kasvihuonekaasupäästöihin voidaan vaikuttaa suoritteita muuttamalla. Ympäristöselostuksessa tuodaan esiin vaihtoehtoisten käyttövoimien hyödyntäminen ja ajoneuvojen energiatehokkuus. Suunnitelman toimenpiteet vähentävät kasvihuonekaasupäästöjä ja parantavat liikennejärjestelmän energiatehokkuutta, vaikka ilmastovaikutukset ovat vähäisiä.

Ympäristövaikutusten arvioinnin näkökulmasta tarkastellaan vaikutuksia taloudelliseen, ekologiseen ja sosiaaliseen kestävyys. Ilmastonmuutoksen hillinnän näkökulmasta tärkeää on suunnitelman vaikutukset ekologiseen kestävyys. Vaikutuksia oli tarkoitus arvioida sekä laadullisena että määrällisenä. Määrällistä arviointia ei näytä tehdyn. Kasvihuonekaasupäästöjen vähennystä on kuitenkin tärkeää seurata. Ympäristöselostuksessa tuodaan esiin epävarmuus-tekijöitä, joita aina jää strategisen tason suunnitelmien vaikutusten arviointiin.

Arviointiohjelmassa näyttää tunnistetun yleispiirteisesti ne suunnitelman osat, joilla voi olla merkittäviä vaikutuksia, eikä merkittäviä vaikutuksia näytä rajatun arvioinnin ulkopuolelle. Ympäristöselostuksesta on tuotu esiin valtakunnallisesti merkittävät asiat, joihin suunnitelmalla pyritään vaikuttamaan. Ympäristöselostus on selkeä ja myös arvioinnin tulos on raportoitu selkeästi ja ymmärrettävästi. Ilmaisutyyli havainnollistaa asiaa.

Ympäristöselostuksessa selostetaan, miten ympäristötavoitteet on integroitu suunnitelmaan. Tavoitteiden saavuttamisen kannalta on olennaista, että vaikutusten arviointi on ohjannut suunnitelman laatimista ja toimenpiteiden valintaa. Tästä huolimatta arvioinnin epävarmuustekijänä on, miten toimenpiteitä valitaan toteutukseen. Tätä epävarmuutta on jonkin verran analysoitu ja keskenään vastakkaisia tavoitteita on jonkin verran kuvattu. Haittojen lieventämistoimien mahdollisuuksia tuodaan esiin.

Arvioinnin mukaan suunnitelman vaikutukset SOVA-lain mukaisiin ympäristövaikutuksiin on vähäiset. Monet ympäristövaikutukset konkretisoituvat vasta jatko-suunnittelussa. Suunnitelman vaikuttavuutta on tarvetta seurata jälkikäteen. Kun suunnitelmaa on tarkoitus päivittää hallituskausittain, seuranta tuo tiedon mahdollisille muutostarpeille. Vaikutusten arviointi myös jatkosuunnittelussa on tärkeää. Vaikutusten arvioinnilla voidaan vaikuttaa niin, että ratkaisut johtavat vähempiin ympäristöhaittoihin, mm. kasvihuonekaasupäästöjen vähenemiseen. Ympäristöselostus tarjoaa hyvän lähtökohdan suunnitelman vaikutusten seurannalle.

Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelma on riittävän konkreettinen ja se antaa tiedon, mihin rahoitusta on tarkoitus suunnata. Laadittu vaikutusten arviointi antaa tähän riittävän tuen.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty. Asian on esitellyt ylitarkastaja Tuukka Pahtamaa ja ratkaissut johtaja Jonas Liimatta.

Yleistä

Miten valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnittelun prosessia (vuorovaikutus, viestintä ja vaikutusten arviointi mukaan lukien) tulisi kehittää?

-

Liimatta Jonas
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Pahtamaa Tuukka
Pohjois-Pohjanmaan ELY

